

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΛΗΠΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Μετά άπό τίς όξειες άντιθέσεις πού προξένησε τό πέρασμα τών προσεγγίσεων τού χώρου, ιδιαίτερα τού άστικού, άπό τήν άνευθυνη όπτική τού φορμαλισμού στήν στεγνή και όρθιογιστική θεώρηση τού φονκτιοναλισμού και μέσα άπό μία φυσιολογική, θά μπορούσαμε νά πούμε, έξελιξη άναπτυχθηκε τό ένδιαφέρον γιά μία αισθητική και γενικότερα ψυχολογική και ιδεολογική άντιμετώπιση του.

Ή έποχή τής έσπευσμένης κάλυψης τών άναγκων άνασυγκρότησης τών έρεπιών τών δύο παγκόσμιων πολέμων αφήσει δεδιαία οδυνηρά ίχνη έπάνω στήν μορφή και αισθητική ποιότητα τού άνθρωποποίητου περιθάλλοντος. Κύρια όμως ή θίαση και κατά κανόνα άπρόθλεπτη και άπρογραμμάτιστη, άν δχι πολλές φορές ήθελημένη συγκέντρωση πληθυσμών στά μεγάλα άστικά κέντρα, μαζί μέ δλες τίς άλλες έπιπτώσεις της, σφραγίζεται μέ μορφές άρχιτεκτονικών και πολεοδομικών κελυφών πού ιδιαίτερα άντανακλούν τά λάθη και τίς έλλειψεις τών διαδικασιών, τών μπχανισμών και τών τρόπων παραγωγής τους.

Δρ. Ιωσήφ Ν. Στεφάνου

Λέκτορας Ε.Μ.Π.

Ή κραυγαλέα άντιθεση στίς άδόκιμες, έλαττωματικές και καταπιεστικές αύτές μορφές, πού συνθέτουν τόν σημεινό άστικό χώρο, όπως αύτή έκφραστηκε άμεσα άπό τούς ίδιους τους χρήστες του, μέσα από διάφορες όμδες πίεσης, ή έμμεσα άπό τίς διαπισώσεις τών intellectuels, τών κοινωνιολόγων, τών φιλόσοφων, ή τών ψυχολόγων, άδηγ-

σε τά τελευταία 30 χρόνια στό ένδιαφέρον τής έπιστημονικής αισθητικής προσέγγισης τού άστικού χώρου, μέσα άπό τήν άνάλυση τού **Άστικού τοπίου**. Δημιουργήθηκε έτσι ένας έξιχριστός τομέας τής άρχιτεκτονικής, πολεοδομικής ή και χωροταξηκής άκομη γνώσης, ο τομέας πού άσχολεται μέ τήν **άντιληπτική δομή τού χώρου**, και τήν αισθητική και ση-

μαντική του άποδοση. Στίς γραμμές πού άκολουθούν θά γίνει προσπάθεια νά παρουσιαστούν μερικές ζημειές αύτού τού τομέα.

Ήδη θίξαμε τόν όρο «Αισθητική προσέγγιση τού Άστικού Τοπίου». Έδω θά πρέπει νά σταθούμε σέ διευκρινίσεις. Τί σημαίνει κατ' άρχην **άστικο τοπίο** και γενικά τί είναι τό τοπίο; Μετά άπό μιά διερεύνηση τό-

σο στην ιστορική του έξελιξη μέσα από την τέχνη δύο και στις σημειρινές του άντιμετωπίες από την έπιστημη, καταλήγουμε στο βέβαιο συμπέρασμα ότι το τοπίο δεν είναι ό τόπος. Είναι ή Είκονα τού τόπου. (J. Stefanou, 1981). Οι γεωγράφοι που πρώτοι από τους έπιστημανες μετά τους, καλλιτέχνες, ένδιαφέρθηκαν γι' αυτό, άλλα και οι έκπρωσηι ζώων τών άλλων έπιστημάτων πού άσχολούνται με το τοπίο, συγκλίνουν στον ορισμό του σαν μία **οντική όλοτητα**, μια Gestalt πού δημιουργεί ένα «θέλω νά δώ», ή «θέλω νά άπεικονίσω». (P. George, 1970). Βέβαια έδω, στην άπεικόνιση έχουμε διαφορές άναμεσα στήν έπιστημονική και καλλιτεχνική ουλήπη: άκομα, έπειδη, όπως είπαμε, είναι άλλη η γλώσσα του τοπίου και άλλη η γλώσσα του τόπου. Έχουμε μιά διαφορά άναμεσα: α) στήν **μορφολογική και λειτουργική γλώσσα τού τοπίου** που προβάλλονται μια γεωδομή έπικοινωνεί με μορφήματα (δηλ. με μορφολογικές μονάδες που χαρακτηρίζονται από σημεία τής φυσικής γλώσσας από ικόνες) και β) στήν **άφηρημένη γλώσσα τού χώρου** που έπικοινωνεί με γεωγράμματα κατασκευασμένα μέσα από μιά διαδικασία λογική ή πρώτη άπευθυνται στο συναίσθημα, ή δεύτερη στην λογική. Γι' αύτό και οι ίδιοι οι γεωγράφοι, όπως ο Rimbert, ο Ciceri, ή ο P. George, ξεχωρίζουν καθαρά μια γεωγραφία της άντιληψης και μιά άλλη, της συμπειροφράση. (Gimbert, Ciceri, Marchand, 1977).

Οι μακροχρόνιες έρευνές μας πάνω στο τοπίο σαν είκονα του χώρου μάς άδηγησαν στο συμπέρασμα ότι αυτή ή εικόνα δέν θγαίνει μόνο από την οπτική άντιληψη, αλλά από μια γενικότερη άντιληψη στην οποία μετέχουν δχι μόνο όλες οι άλλες **αισθήσεις**, και το **συναίσθημα** και ή **λογική μας**. (J. Stefanou, 1978)

Τοπίο λοιπόν ένός χώρου είναι ή Γενικότερη Έντυπωση που προκαλεῖται από τό συνόλο των αισθητών έρεθισμάτων που προέρχονται από αύτόν (θόμες, θερμοκρασίες, ήχος, φών, χρώμα, μορφές κ.λ.π.) μαζί με τις συναισθηματικές καταστάσεις και τις έρμηνεις των σημαινομένων αύτών των έρεθισμάτων. Δηλ. μαζί με ό.τι είναι φορτωμένες αύτές οι μορφές από πλευράς κοινωνικής σύμβασης. Τώρα γίνεται σαφές τι έννοούμε όταν μιλάμε για αισθητική προσέγγιση στο τοπίο. Πέρα από την περισμένη άντιληψη τών παραδοσιακών esthētes, μιά σύγχρονη αισθητι-

κή διερεύνηση προϋποθέτει ύποχρεωτικά τήν έρμηνεια τών ψυχολογικών μηνύματων από την μά και τών ιδεολογικών από την άλλη, δηλ. άνάλυση τοι αισθητικού μηνύματος και τοι σημαντικού μηνύματος τών στοιχείων πού συνθέτουν τήν εικόνα. Σ αύτή τήν κατεύθυνση τη κοινωνική ψυχολογία μέσα από μιά ψυχολογία τού χώρου έχει κάνει τεράστια πρόσδοτα. (A. Moles, 1972).

Ό έντοπισμός τής συλλογικής εικόνας (image collective) ένός τόπου, δηλ. τής εικόνας έκεινής πού μέσα από διαδικασίες αφαιρείται φθάνει νά συγκρετείται από μερικά πρώτα μορφήματα, κοινά όμως στό σύνολο των άνθρωπων που έπικοινωνήσαν μέτον συγκεκριμένο χώρο, ταν ένα από τά πρώτα θήματα σ' αυτό τόν δρόμο. Ο ίδιος ο Lynch είχε ήδη από εικοσαετία έντοπισε τήν άναγκη αναφοράς και στίς άλλες αισθήσεις (K. Lynch, 1960), πλήρη της δραστικής. «Ετοι ή ίδεα για μιά δομητική ή άκουστη εικόνα τού οικισμού δέν είναι κάτι νέο. Οι έρευντες στήν Αμερική και τήν Εύρωπη δέν διστάζουν νά άπεικονίσουν τήν εικόνα πού συλλαμβάνει ή αφή μας μέσα από τίς θερμοκρασιακές διαφορές. Στό Στρασβούργο, στό *'Institututo άνθρωπης γεωγραφίας*, ή S. Rimbert μάς παρουσίασε αέροφωτογραφίες της πόλης, δην άντι για φίλμ εύαισθθηση του φωτισμού χρηματοποιηθήκε φίλμ εύαισθθητο στή θερμοπλαστική. Ή εικόνα τών θερμοκρασιακών διαφορών τής πόλης δίνει ένα άποτέλεσμα τόσο εύανάγνωστο πού θά μπορούσε νά χρησιμοποιηθεί άκομη και για τουριστικός χάρτης. Μιά τέτοια όμως εικόνα μπορεί νά δώσει άφονες πληροφορίες ο.τι άφορά τήν άντιληψη και τής ψυχοσημειώσεις και αισθητικές έπιπτωσεις τών διαφόρων περιοχών τού οικισμού.

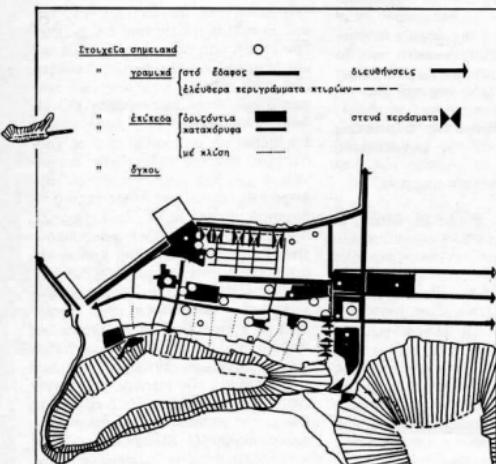
Στηριζόμενοι σ' αύτές τίς θέσεις σ' ο.τι άφορά τό τοπίο προσπαθήσαμε στής έρευνές μας πού κάλυψαν δηλ. τή δεκαετία τού '70 κυρίως στό Στρασβούργο (Université L. Pasteur) και στό Παρίσι (Université Paris VIII) νά πλησιάσουμε τίς ψυχοκοινωνικές διαστάσεις τού τοπίου, αυτής δηλ. τής συλλογικής γενικής άντιληψης πού αποκομίζεται από ένα χώρο. «Ετοι στά κλασικά πιά πέντε θεατικά μορφήματα τού Lynch προσπέθηκαν άλλα δύο ή κλίμακα και ή κλίση πού έντοπιζεται κύρια από τήν άντιληψη *"πάνω"* - *"κάτω"* (J. Stefanou, 1980). Τά δύο αυτά στοιχεία εύλογα είχαν

παραλειφεί από τόν Lynch και τούς συνεργάτες του, άφοι αύτοι δούλεψαν σέ χώρους μέσοισαν κατά κανόνα έδαφος και κλίμακα. Όμως στίς άναλογες προσεγγίσεις μας στους παραδοσιακούς οικισμούς και ιστορικά κέντρα, τά δύο αυτά στοιχεία παίρνουν πρωταρχική θέση στή δόμηση τής άντιληψης τού χώρου. Σ' ο.τι άφορά τήν άναγνωστικότητα ένός χώρου πού άποτελει πρωταρχικό παράγοντα τήν άντιληψης του, μά κατάταξη τών στοιχείων του σε **σημειακά, γραμμικά και έπιπεδα** άποδεικνύεται πολύ χρήσιμη, γιατι ωστόδο Κύριο στό νά έντοπισμό τού θεατικά μορφήματα άναγνωστικότητας. Ετοι σάν σημειακά, τά μνημεία, τά άγαλματα, οι έκκλησιες ή άλλα μοναδιαία κατασκευάσματα ή φυσικά στοιχεία, όπως και σάν γραμμικά ή γραμμή τών κατακόρυφων, άλλα πολλές φορές και τών οριζόντιων περιγραφημάτων τών οικισμών, και τέλος σάν έπιπεδα ή ίδια ή συλλοέα τού οικισμού. Άποτελούν στοιχεία τών όποιων ή ρόλους πρέπει νά άναγνηθεί στή δόμηση τού τοπίου τού οικισμού. Ένα άλλο στοιχείο πού θά πρέπει έπισης νά άπασχολει κάθε διερεύνηση αυτής τής εικόνας τού τόπου, είναι ή **θεατρός τονισμού** πού τά διάφορα μορφήματα διαθέτουν μέσα από τόν τρόπο σύνταξης τους στό σχηματισμό αύτής τής εικόνας. Στόν τονισμό άστο σημαντικό ρόλο παιζει ή ιστορική προέλευση ή ή χρήση κάθε μορφήματος.

Στή συνέχεια θά θίξουμε μερικές άκομα προσεγγίσεις πού έπιπτέρουν τόν έντοπισμό ποιοτικών δεδομένων και έπηρεάζουν τήν άντιληψιτότητα τού κάθε χώρου. Κατ' άρχη ήδη άναφερθούμε στήν **άναγνώριση τού είδους** έλευθερίας πού ένας χώρος έπιπτερει νά έξασκεψη από τό χρήση του (Moles, 1978). Έτοι διακρίνουμε χώρους πού έπιπτέρουν τήν έκφραση απόλυτης έλευθερίας ή περιορισμένης κάτω από μερικές άπαγορεύσεις, ή τέλος μονοσήμαντης, δηλ. όταν μόνο μάχρι και δριμεύνη συμπειριφορά είναι δυνατή. Η διαφορά πού παρουσιάζουν οι **ψυχολογικές αποτάσεις** τών τόπων άπο τίς τοπολογικές είναι ένα άκομη σημείο πού θοβήθη στήν κατανόηση τών μηχανισμών άντιληψης και τού σχηματισμού τής εικόνας τού τόπου (τοπίου), ένω τέλος ή διερεύνηση και ή έντοπισμός τής **άντιληψιτικής φωτοακίσης** (J. Stefanou, 1980) τής καθαρότητας, δηλ. άντιληψης ή τού θεατικού συγχώνησης πού άποκτη από την Χρήστης ένός χώρου άποτελει μιά

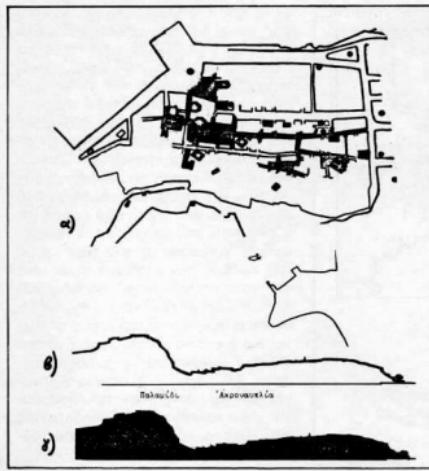
Ερμουπόλη, η συλλογική εικόνα των κατοικών

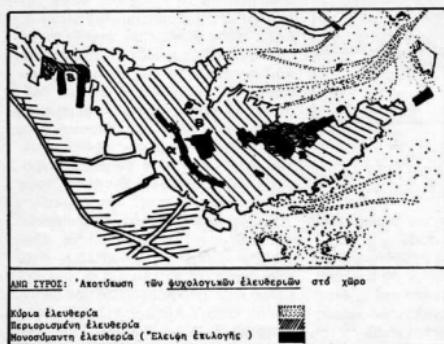
Νουπιλίο, αντιληπτική εικόνα της πόλης

Αθηνα, διαφορά στο μέγεθος των οικοδομικών τετραγωνών Α

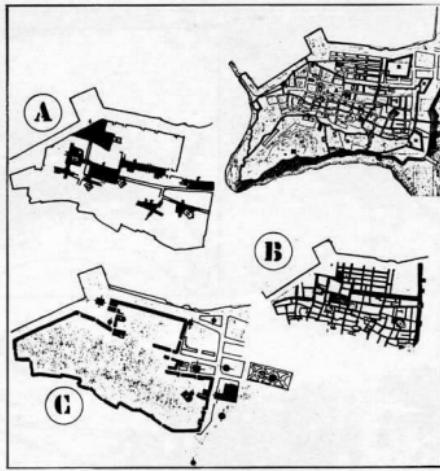

Ναυπλίο, στοιχεία αναγνωριστικής τας α) Σημειακά μνημεία, φυσικά στοιχεία β) Γραμμικά, τό κατακόρυφο περίγραμμα (profile) γ) Έπιπεδα, αιλουρέτα

ΑΝΩ ΣΥΡΟΣ: Ακοτύπωση των ψυχολογικών έλευσθερών στο χώρο

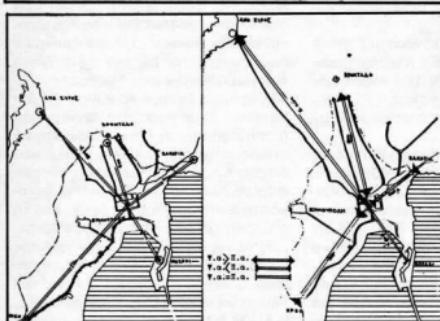
Κύρια έλευσθερά
Περιορισμένη έλευσθερά
Μονομάχηνη έλευσθερά ("Ελεύση έξιλογης")

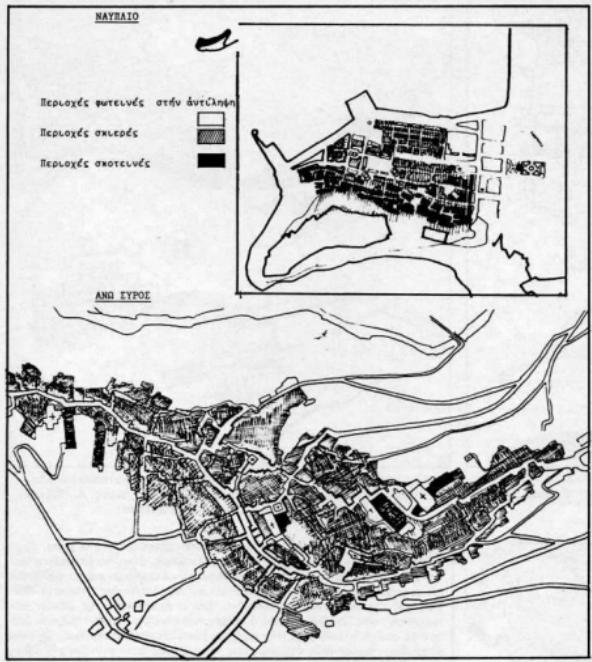

Ιστορική εικόνα του Ναυπλίου. Η χωροθέτηση των κυριότερων κτισμάτων της πόλης του 18ου αιώνα στον σημερινό ίστο της πόλης. Α. Πλατείες (έπιπεδα), Β. δρόμοι (γραμμικά), Σ. άγαλμα (σημειακά)

ΑΝΩ ΣΥΡΟΣ: Αποτύπωση των ψυχολογικών έλευσθερών στο χώρο. 1) «πάστα» (α) κεντρικός χώρος που συγκεντρώνει διάφορες τις ύπαρξεις τού οικισμού, όπως και οι ούλες και περιγύροι των έκκλησιών και μονοστηριών (β) δάντης στους χώρους της μονοστημάντης έλευσθερίας. Η πρώτη έξιτιας του στενού κοινωνικού έλεγχου, ένων οι άλλες λόγω της ειδικής λειτουργίας τους. 2) Ολόκληρος ό χώρος τού οικισμού χαρακτηρίζεται από τον 2ο θαύμα έλευσθερίας (την περιορισμένη έλευσθερία) έξαρτης των ανεπιμένων κοινωνικών σχέσεων από την μά, που διευκολύνουν την έλευσθερή δράση, όπλα και τού κοινωνικού έλεγχου από την άλλη, που από τις παραδοσιακές κοινωνίες είναι άρκετά υψηλός. 3) Τέλος, ο έξος τού οικισμού χώρος, άκρα και αύτούς που έφεστεται στο περιγράμμο του, παρουσιάζει μεγάλη θαύμα έλευσθερίας, όφος θεωρείται για τά μέτρα τού οικισμού σαν κάτι τό απόμερο και χαρακτηρίζεται σαν χώρος κύριας έλευσθερίας (χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι χρησιμεύει σαν τόπος εκόρυφης των σχολείων ή ρομαντικού καταφυγίου των ζευγαριών).

ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ - ΑΝΩ ΣΥΡΟΣ: Διαφορά ψυχολογικών και πραγματικών άποστασεων. Μία σειρά από παραμέτρους έπειρμανουν και άλλουνουν στην οντιλήπη του χρήση το πραγματικό μέγεθος μιάς διαδρομής. Η ποικιλία των έρεθισμάν, οι συνέξεις ή μή διασταύρωσέσ, ή κλίμακα του οικοδομικών τετραγώνων ή τουν κτιρίων κ.λ.π. άποτελούν μερικές από τις χωριές παραμέτρους, ένων οι κοινωνικο-θρησκευτικές διαφορές τών δύο οικισμών αύξανουν αισθητά την οντιλήπη του μεγέθους της άποστασης πού τους χωρίζει. Αντίθετο δύο πολαιό ορισκό σημείο της Ερμούπολης (Ηράδον και τά βασιόρια) άνηψεωτιζονται σαν στοιχεία πλησέστερα. (Τό σημερινά δρις της πόλης έχουν επεκταθεί).

Σχηματική παρουσίαση της άντιληπτικής φωτοοικίας οικισμών.

άκομα ειδική προσέγγιση τής άντιληπτικής δομής του. (βλ. σ. 62-63)

Στις έρευνές μας έπάνω στό χαρακτήρα των ιστορικο-παραδοσιακών οικισμών κάνουμε χρήση χαρτών πού δείχνουν αυτή την άντιληπτική φωτοοικίασή της εικόνας νέους οικισμού. Σε κάθε οικισμό ύπαρχουν φωτεινές έπιφράνεις, γραμμικά ή σημειακά στοιχεία, δηλ. προστά όποι πλευράς προσανατολισμού εύκολο-άνγαγνούμα και άντιληπτά χωρίς ίδιατερη προσπάθεια και άντιστοιχα στοιχεία σκιερά, πολύπλοκα, δύσκολα στήν άνγανωση και στόν προσανατολισμό, τά λαθυρινθόδη. Δηλ. τμήματα πού θά μπορούσαν νά έκφρασθούν σάν τό σκιερό, ή τό σκοτεινό μέρος τής εικόνας του οικισμού.

Έκ των πραγμάτων φαίνεται ή άνάγκη δύο έχειωστων προσανατολισμών ως πρός τις μεθόδους πού θά χρησιμοποιήσουμε γιά τήν άντιμετώπιση αύτού τού τού έχειωστου τομέα πού προαναφέραμε και πού άσχολεί-

ται μέ τήν αισθητική και άντιληπτική διερεύνηση τού οικισμού.

Ό ένας δόγμει στίς μεθόδους έκεινες, πού θά έπιπτερψουν τη συλλογή τών ίδιαιτέρων άντιληπτικών στοιχείων, πού στο μεγαλύτερο μέρος τους μεχρι σήμερα άγνωσυαν οι άσχολούμενοι με τή μελέτη τού χώρου.

Ο δεύτερος άναζητει νέες μεθόδους έρμηνειας αύτών τών πληροφοριών. Στόν πρώτο ό ρόλος τών θεματικών χαρτών είναι προφανής. Τά λίγα παραδείγματα πού προαναφέραμε μιλάνε μόνα τους.

Στόν δεύτερο ή εικονολογία διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο (Stefanou, 1981). «Μως μήν έχεινάμε διτη προκειμένου νά μιλήσουμε γιά συλλογική έντυπωση ένός χώρου, δηλ. γιά τήν συλλογική έκεινη σύνθετη εικόνα πού προαναφέραμε. Θά πρέπει νά λάθουμε υπόψη τήν κοινωνική κλίμακα πού αύτόματα υπεισέρχεται. Δηλ. μιά υποκειμενική έρμηνεια τής εικόνας

ένός χώρου, δηως αύτή θά δινόταν άπο τόν εικονολόγο έρευνητη, δέν έξασφαλίζει καθόλου τή θεβαιότητα οτι άνταποκρίνεται στήν πραγματικότητα άλων έκεινών τών άνθρωπων πού τή χρησιμοποιούν ή θά τήν χρησιμοποιήσουν. Και μιλών πάντα γιά μιά σημειρήν πραγματικότητα. Οι εικονολογικές έρμηνειες τού Panosky έπιναν στούς άναγνενταις πάντας π.χ. μπορεί νά καλύπτουν τό συντακτικό και σημαντικό μέρος (τό μέρος δηλ. πού άναφέρεται στή σχέσης τών σημείων μεταξύ τους και μέ τόν κόσμο) δέν έγγιζουν δώμας στό έλάχιστο τό πραγματικό έπιπεδο. δηλ. τό έπιπεδο έκεινο πού άναφέρεται στή σχέσης τών σημείων πού συνθέτουν μιά εικόνα με τούς χρήστες πού άμεσα ή έμμεσα θά τήν χρησιμοποιήσουν. Έδω σ' αύτό τό σημείο οι έρευνές μας μάς άδηγησαν στήν έφαρμογή μιάς πειραματικής εικονολογίας που έρχεται νά καλύψει άκριβως αύτό τό κενό.

Η έρμηνεια κάθε εικόνας γίνεται πάντα μέσα από διάφορους βαθμούς έμβαθυνσης. Στό σημείο αύτό και ή σημειολογία πού άσχολεται με τήν έρμηνεια κάθε αυτοτύπωσης σημείων, και ή εικονολογία πού άσχολεται με τήν έρμηνεια τού ειδικού σημειολογικού ουσιώματος τής εικόνας, χρησιμοποιούν τρεις άντιστοιχους βαθμούς. Ό πρώτος βαθμός έρμηνειας είναι ο βαθμός ο πού έπιφανειακός, τής άπλης καταγραφής τών σημείων, τής ονομασίας τους είναι ή περιγραφική τής φαινομενολογίκης τους πραγματικότητας γιά τήν σημειολογία, ή τό προ-εικονογραφικό έπιπεδο γιά τήν εικονολογία (niveau pré-iconographique). Ό δεύτερος βαθμός άναζητει τή λεπτομερία τών σημείων και τίς πληροφορίες πού δινούνται από αύτήν. Αύτό τό έπιπεδο χαρακτηρισού, δως λέγεται στήν σημειολογία (dénomination), άντιστοιχει στό εικονογραφικό έπιπεδο τής εικονολογίας (niveau iconographique), πού άσχολεται με τήν έντστροφή τού παρουσιασόμενου μύθου.

Τέλος δως έχουμε τό βαθμό τής βαθύτερης έρμηνειας, τήν συνέμφαση (connnotation), ή τήν εικονολογική άπόδοση (niveau iconologique), πού άσχολεται οχι πιά μέ τά βαθύτερα ψυχονοητικά μηνύματα πού, έκτος άπο τή σύνταξη και τή ρητορική τής εικόνας, μάς έξασφαλίζουν τήν έρμηνεια τής ιδεολογίας της. Έδω σ' αύτό τό σημείο ύπαρχει τό δεύτερο κενό τών κλασικών σημειολόγων και εικονολόγων. Η άντληση αύτών τών μηνυμά-

των δέν μπορεῖ νά άφεθει στα χέρια και στις γνώσεις του ειδικού πού, και χωρίς νά τό θέλει, θά πέρασει τη δική του ιδεολογία· και διχά την ιδεολογία των χρηστών πρός τους όποιους άπευθυνεται ή είκονα.

Σέ τι στηρίζεται αυτή η πειραματική εικονολογία μέσα από την όποια γίνεται η αισθητική προσέγγιση του τοπίου και πώς μπορει ή αξιοποιήσει τά επιτεύγματα τεχνικής όπως η φωτογραφική;

Βασικά στηρίζεται στην έπειμβαση, άμεση ή έμμεση, πάνω στην είκόνα ένος χώρου και στις έρμηνεις των φαινομένων που δηνιανούν μέσα από αυτές τις έπειμβασεις.

Θά άναφέρω μερικά παραδείγματα. Ή μεθόδος του δέσουραγε πού τόσο πολύ χρησιμοποιείται από τους έκδότες των *cartes postales* (μέσο κατ' έρχοντα πρόσφορο για τη μελέτη της εικόνας του χώρου), μάς οδηγεί νά άναζητησουμε την διαλεκτική έκεινη που άναπτυσσεται κάθε φορά που πρόκειται νά γίνεται έπιλογη μορφήματων πού κρατούνται ή απόρριπτονται, προκεμένου νά οριοθετηθει μια **ιδεοογκή** (μονάδα οπτικής όλοττας ένος χώρου) (Moles, 1981), μέσα σε κάποιο πλαίσιο. Αν δε σκεφθούμε ότι ή διαδικασία αυτή σε διοριμένες περιπτώσεις, θως τών *cartes postales* πού δείχνουν πολλές απόψεις ένος τόπου, μπορει νά έπαναληφθει 2 και 3 φορές, θά δύναμε ότι κάθε φορά ή έμβαθυνση στα κρίτην έπιλογης είναι μεγαλύτερη· έται από το ένδιαφέρον για τά σημεία που τονίζουν τη γλώσσα της εικόνας, εύκολα διαπιστώνουμε τό πέρασμα στο ένδιαφέρον για τά σημεία που τονίζουν τη γλώσσα του χώρου.

Άς δούμε ένα παράδειγμα: Πρόκειται για μία *carte postale* του Ναυπλίου, σύνθετη από τέσσερις άλλες κάρτες του ίδιου τόπου. Και οι τέσσερις έχουν υποστει μία σειρά από διαδοχικά «désoupages». Το πρώτο στο στάδιο της φωτογράφησης, για νά περιορισθει ή «ιδεοογκή», του τοπίου στο παραλλήλγραμμο πλαισιο της φωτογραφίας. Το δεύτερο, στην έπιλογη του τμήματος έκεινου της άρχικης φωτογραφίας που θα ένταχθει σε ένα κύκλο, όφου ή ίδεα της νέας σύνθεσης είναι νά υπάρχουν τέσσερις κύκλοι έπικαλυπτόμενοι με εικόνες του Ναυπλίου σε μία μόνη κάρτα. (Αύξηση της έμπορικοτήτας με την κατανάλωση περισσότερων τοπών στην τιμή του ένος). Τέλος, το τρίτο στο στάδιο της τελικής σύνθεσης, πού πρέπει νά αποφασισθει ποιά τμήματα του τοπίου

θά θυσιασθούν από τις ύπερκαλύψεις τών κύκλων.

Το πείραμα πού άκολουθησε σταν δύσαμε τό περίγραμμα του πλαισίου και την πλήρη φωτογραφία του τοπίου, μάς δίνει την εύκαιρια νά παρατηρήσουμε ότι στην είκονα του τοπίου υπάρχει ένα τμήμα που έντοπιζεται σάν τον αναμνηστήτο σημείο ένδιαφέροντος δώλω τών πειραματισθέντων, έστω και αν αυτό δεν άποτελουσα τονισμένο σημείο της εικόνας, αλλά ισχυρότατο σημείο αναφοράς του τόπου. (θλ. σ. 66-67)

Σε πού πρωχημένες έρευνες έπάνω στις φυσοκοινωνικές διαστάσεις του όστικου χώρου έντοπισαμε μά σειρά ψυχομετρικών μεγεθών όπως: «Η πρωτωτύπη, ή ποικιλία, ή βαθμός πυκνότητας του πραγματικού, ή άναγνωσμάτων, ή δύναμη επιβολής ένος τοπίου (pregnance), ή βαθμός μεταφοράς, ή ικανότητα δημιουργίας έντονων εικόνων, ή συνέμφαση, ή συμβολισμός, ή βαθμός πληροφόρησης, βαθμός ευαισθησίας, βαθμός κοινωτικιας, ή βαθμός ιδιοτοίπησης κλπ.

Τά μεγέθη αυτά φέρονται επί συγκεκριμένων μορφών χωρικών και συμπεριφοράς ή άκμα χρονικών αναφορών και συνδυασθένεια καταλήγουν νά συγκροτούν τά δεδομένα μίας αισθητικής κατηγορίας. Και έων στην προσπάθεια έντοπισμού τών στοιχείων πού φέρουν αυτά τά μεγέθη ό πειραματισμούς είναι πολύτυπο. Οι συνεχεις έπειμβασεις στην είκονα ένος περιβάλλοντος βοηθούν νά διαπιστωθει: Ποιας μορφήματα, ποιες συμπεριφορές σε ένα χώρο ή ποιες χρονικές στιγμές ή άναφορές φορτίζουν τό συγκεκριμένο τοπίο με τά άνλογη προαναφέρεντα μεγέθη και τό κατατάσσουν σε μά αισθητική κατηγορία. Ακόμη ποιοι είναι τά στοιχεία έκεινα που μπορούν νά οδηγήσουν στην μετάπτωση ένος τοπίου από μά κατηγορία σε μά άλλη πχ. από τό ρομαντικό στο τραγικό κλπ.

Έται μπορούμε νά μιλάμε για κέντρο αναμνηστήτου ένδιαφέροντος, τό όποιο όμως παραλληλο άποτελει ένα κέντρο κοινωτικά για τό τοπίο. Τό έπόμενο πείραμα έρχεται νά βεβαιώσει τή σημασία αυτού τού κέντρου κοινωτικά (centre de banalité) του τοπίου. Στό συγκεκριμένο τοπίο του Ναυπλίου άντικαστασήσαμε διαδοχικά, κατ' άρχη τό πιο σημαντικό τμήμα του, (πλατεία Συντάγματος), με τμήμα άλλης έλληνικής πόλης (της Σύρου), στή συνέχεια ολή την πόλη με την είκονα της Τρί-

πολης, κρατώντας πάντα τή γραμμή τού λιμανιού του μέ το Μπούρτζι, πού όπως ειδάμε στο προηγούμενο πείραμα άποτελει τό κέντρο κοινωτικά τού τοπίου αυτού. Στή συνέχεια άφαρέσαμε τό Μπούρτζι, χωρις νά πειράσουμε τίποτα από την πόλη, και τέλος τοποθετήσαμε τό Μπούρτζι, στην είσοδο τού λιμανιού μιάς άλλης πόλης, στή θέση τού φάρου στά Χανιά. (θλ. σ. 67)

Τά άποτελέσματα δείχνουν καθαρά τή σημασία πού έχει ή υπαρξη κέντρου κοινωτικά σε ένα τοπίο. Σε ποσοστά άπω 87% μεριν 40%, οι έρωτηθέντες άναγνώρισαν στή εικόνες τήν πόλη τού Ναυπλίου, είτε είχε άντικασταθει ή κεντρική πλατεία του, είτε είχε άλλεξ ολόκληρη ή πόλη, άρκει νά ύπηρχε τό Μπούρτζι.

Σ' ζλες αυτές τίς έρευνες πού φθάνουν μέχρι νά έντοπισουμε τό συλλογικό παραδεκτό περιβάλλοντας τών βασικών άρχετυπων μορφών, ή νά άνιχνευσουν τή μιθολογική διάσταση μέσα από τήν όποια γίνεται ίδιοποίησης ένας τόπος, ή τέλος νά δύσαουν τά πλαισία μάς κοινωνικής αισθητικής τού περιβάλλοντος τών κυριωτέρων άνθρωπων καταστάσεων, (τού έρωτα, τού θανάτου, τού άγνωστη, τής είρηνης, τού παιχνιδίου, τής έργασίας ή τής μετακίνησης) ή προσφορά τών τεχνικών, θως της φωτογραφιμετρία ή οι θεματικοί χάρτες, θως τούς προαναφέρεμε, είναι σημαντική και ούσιαστηκή. Μέσα από αυτές τίς μεθόδους συλλογής των πληροφοριών και μηνυμάτων πού δίνει τό τοπίο σάν είκονα ένός τόπου άλλα και τής έρμηνειας του, πλησιάσειται ή άνθρωπην διάσταση τού χώρου πού έπιτρέπει τή χρησιμοποίηση άλλα και κύριο τήν ίδιοποίηση.

Κάθε χώρος άποτελει ύποχρεωτικά αισθητικό άντικειμένο δηλ. αισθητικής κρίσης και ή χαρακτηρισμός του μέ μια αισθητική κατηγορία είναι ή πρώτη πράξη στή διαδικασία μιάς τέτοιας ίδιοποίησης.

Απ' αυτόν δε τόν χαρακτηρισμό, από αυτή τήν πρώτη πράξη έξαρται κατά πολύ ή δηλη μετέπειτα στην έρμηνεια τού άνθρωπου με τόν χώρο.

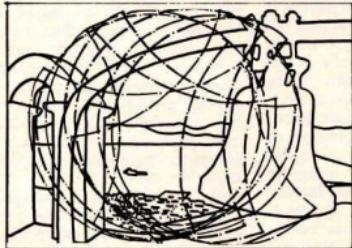
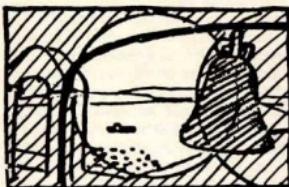
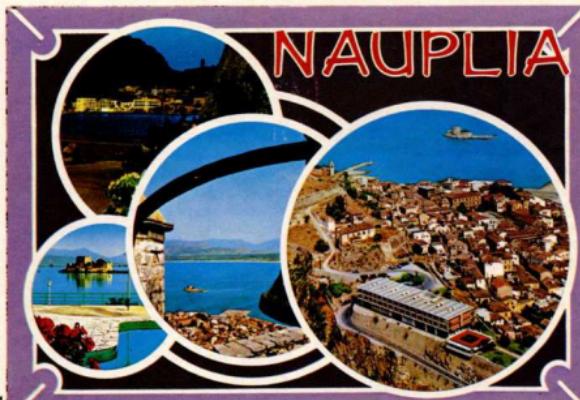
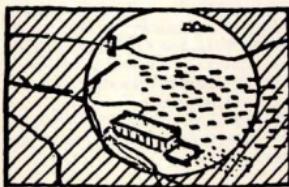
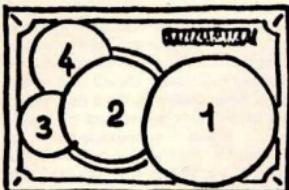
Bιβλιογραφικές σημειώσεις

GEORGE P., Les méthodes de la géographie, ed. P.U.F., Paris 1970.

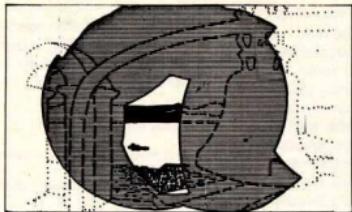
LYNCH K., L' image de la cité, ed. Dunod, Paris 1971.

MOLES ROHMER E., Psychologie de l'espace, ed. Casterman, Paris 1978.

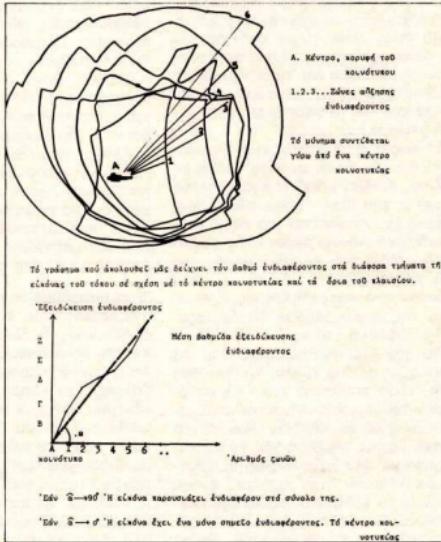
MOLES A., L'image communication fonctionnelle, ed. Casterman, Paris 1981.

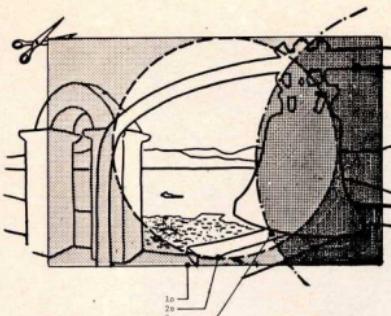

Οι έπιθυμητές θεσεις του πλαισιου όπως ύποδειχθηκαν από '10 έρωτηθέντες.

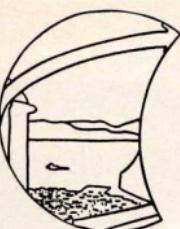

**Πεδίο άναμφισβήτητου ένδιαιφέροντος.
Περιοχή διαλεκτικής έπιλογής.
Μή ένδιαιφέρον μέρος τοῦ τοπίου.**

Διαδοχικά στάδια découpage.

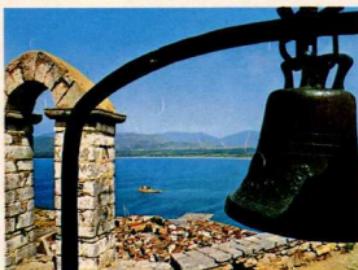

Τό τμήμα του τοπίου που έπιλεχτηκε τελικά.

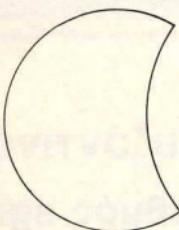
MOLES A., Théorie d' information et perception esthétique, ed. Dénodl Gonthier, Paris 1972.
STEFANOU J., Dimensions psycho-sociales du paysage urbain, U.L.P. Strasbourg 1978.
STEFANOU J., Vers une méthodologie de protection..., Univ. Paris VIII, Paris 1980
STEFANOU J., Etudes de paysages... iconologie expérimentale, U.L.P., Strasbourg 1981.

Τό άρθρο αύτό έχει γεγενέστε μέσα από Ερευνές πολλών έτων στη Πανεπιστήμιο Louis Pasteur του Strasbourg και Paris VIII (Vincennes) και συγκεκριμένα από τις έργοις:

- Etude des Paysages. Vers une iconologie expérimentale, Strasbourg 1981
- Dimensions psycho-sociales du paysage urbain, Strasbourg 1978 και
- Analysse structurale des caractères spatiaux spécifiques des villes historiques, Paris VIII 1980.

Η άρχικη εικόνα.

Τό πλαίσιο τής τελικής εικόνας.

Πλατεύα Συντάγματος

Τμήμα τής Έρμούπολης

Τμήμα τής Τρύπολης

Approaches to the Conceptual Structure of Space

I. Stefanou

Space, especially urban space, has been approached through various and fundamentally different ways that have caused an insistent dispute. Thus, after an irresponsible concept of formalism or a barren concept of functionalism a new attitude has been developed that reconsiders space through an aesthetic, psychological and ideological approach. In the last thirty years the interest in an aesthetic approach towards urban space - through the analysis of the urban landscape - has considerably increased. As a result a new branch of architecture and/or town-planning has been created, a branch that deals with the conceptual structure of space and its aesthetic manifestation.

The contribution of technology to research for an acceptable environment of archetypal forms or to the investigation of the mythological dimension through which a space can be appropriated or to the lay-out of the socioaesthetic of the environment in which the major human moments / activities take place (love, death, war, peace, play, work, etc.) is fundamental and significant. Through the information and meaning that the landscape supplies, the human dimension of space can be approached and consequently, the use and the appropriation of space becomes feasible. Each space has to be approached from the aesthetic point of view and classified respectively. This classification is of great importance to the future relation of man with space.